שמות ג

א. אויפן פסוק וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי [1], פרעגט די גמרא [2]: פון פסוק [3] „אשר ילדה אותה ללוי במצרים" לערנט מען אָפּ, אַז יוכבד איז געבאָרן געוואָרן בין החומות — „לידתה במצרים והור־תה שלא במצרים" [4], קומט דאָך במילא אויס, אַז בעת עמרם האָט געגומען יוכבד'ן (צום צווייטן מאָל [5]) — איידער משה רבינו איז געבאָרן געוואָרן, איז זי אַלט געווען הונדערט און דרייסיק יאָר

(וואָרום [6] די אידן זיינען געווען אין מצרים צווישׁ הונדערט און צען יאָר [7], און בעת זיי זיינען אַרויס פון מצרים איז משה אַלט געווען אַכציק [8] יאָר),

היינט פאַרוואָס שטייט אין פסוק „ויקח את בת לוי" וואָס דער לשון „בת" מיינט אַז זי איז געווען יונג? און די גמרא ענטפערט: „מלמד שנולדו בה סימני נערות, נתעדן הבשר נתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו".

זאָגט אויף דעם דער רשב"ם [9], אַז דאָס וואָס די גמרא לערנט אָפּ אַז „לידתה במצרים והורתה שלא במצ־רים", איז עס פון דעם וואָס דער פסוק „אשר ילדה אותה ללוי במצ־רים" איז „קרא יתירא הוא, דהא כבר כתיב בת לוי".

ב. שוין געדענקט פיל מאָל [10], אַז בשעת מען לערנט אָפּ איין ענין פון אַ צווייטן, איז כאָטש אַז לכאורה קען מען זאָגן, אַז דער לימוד איז בלויז אַ ראי' פאַר אונז (אַז בכדי מיר זאָלן וויסן דעם ענין מוזן מיר אים אָפּלערנען פון צווייטן ענין), איז אָבער, אַריינטראַכטנדיק זיך אין שלימות התורה (ובמילא — תכלית הדיוק אין אַלע אירע פרטים) מוז מען אָנגענעמען אַז בפנימיות הענינים [11], איז דער ענין המלמד וואָס באַשטימט ווי און וואָס דער ענין הנלמד איז — איז ער דער טעם אַדער די סיבה פון דעם ענין הנלמד [12] (גופא, אַדער עכ"פ פון זיין המשכה און גילוי צו אונז).

---

1) פרשתנו ב, א.

2) סוטה יב, א. ב"ב קכ, א. וכ"ה בשמו"ר פ"א, יט. וראה גם תיב"ע ופרש"י עה"פ.

3) פנחס כו, נט.

4) כ"ה הלשון בב"ב שם. אבל שם קכג, ב (ובדק"ס שם מובא גירסא כבפנים — „והורתה שלא במצרים") ובסוטה שם: ואין הורתה במצרים. וראה הערה 62.

5) ראה פרדר"א ורש"י שבהערה הבאה. ועוד.

6) פרדר"א פמ"ח. שמו"ר פי"ח, יא. תיב"ע בא יב, מ. פרש"י עה"ת (לך טו, יב. פרשתנו שם. ועוד).

7) וארא ז, ז.

8) בסוטה ושמו"ר שם, ליתא תיבת „מלמד" וגם לא סיום המאמר „נתעדן כו'".

9) ב"ב קכ, א.

10) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 241.

11) ראה עד"ז דרמ"צ כב, ב בנוגע למצות אכילת מצה ושאר המצות שבענין זכירת יצי"מ, שזה שע"י מצות אלו „תקבע בלבבינו האמונה" מפני שיצי"מ הוא „אות ומופת גמור בחידוש העולם כו'" (חינוך מצוה כא) — הוא לפי שבפנימיות הענינים, המצה וכן אמירת ההגדה וכו' יש בהם עצמם כח לחזק את האמונה.

12) ראה לקו"ש ח"ה ע' 61 הערה 30*.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק בנוגע לעניננו:

א) וויבאַלד אַז די ראי' צום פי־רוש אין „ויקח את בת לוי" — אַז „נולדו בה סימני נערות כו'" — איז פון דעם וואָס „לידתה במצרים והורתה שלא במצרים" (וואָס וויי־זט דאָך, כנ"ל, אַז זי איז דאַן שוין אַלט געווען הונדערט און דרייסיק יאָר), איז דערפון געדרונגען, אַז דאָס וואָס „נולדו בה סימני נערות" בעת עמ־רם האָט געמוסען יוכבד'ן צום צווייטן מאָל, האָט עס אַ שייכות צו דעם בדוגמת פון סיבה ומסובב ד.ה. אַז עס איז מצד דעם וואָס „הורתה שלא במצרים".

ב) לאידך גיסא: וויבאַלד אַז דער דיוק אין פסוק „אשר ילדה אותה ללוי במצרים" — אַז בלויז לידתה איז געווען במצרים — קומט מצד דעם פסוק „ויקח את בת לוי" וועל־כער איז פאַרבונדן מיט לידת משה [13] (וואָס צוליב דעם פסוק *[13] איז „אשר ילדה אותה ללוי" אַ „קרא יתירא") — איז פאַרשטאַנדיק אַז דאָס וואָס „הורתה שלא במצרים" איז עס בכדי אַז משה רבינו, מושיען של ישראל, זאָל געבאָרן ווערן פון אַזאַ מוטער וואָס „הורתה שלא במצרים".

ג) היות אַז דער פסוק „אשר ילדה אותה ללוי במצרים" (וואָס וויי־זט אונז אַז „הורתה שלא במצרים" [14],

---

קרא" — הרי אמרו בסוטה שם „שהלך (ויקח) בעצת בתו", ופירש הרשב"ם (בב"ב שם. ופשוט שמתאים להסוגיא דסוטה ובפרט שמביאה שם) „שנתנבאה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל". ואף „דמשום נבואתה לא הי' צריך להחזירה דהא ודאי הי' יודע עמרם בעיבורה של יוכבד . . אלא ע"כ החזירה מטעם שא"ל קשה גזירתך כו' " (חדא"ג מהרש"א בסוטה שם — ד"ה שהלך) — הרי מפרש (בחדא"ג שם — ד"ה ויקח) „היו שמחין בחזרתה שלא יהי' נולד בן המושיען בהיותה גרושה כו'". עיי"ש.

*13) פשטות כוונת הרשב"ם ב„דהא כבר כתיב בת לוי" היא להכפל בקרא דפ' פינחס עצמו, „יוכבד בת לוי אשר ילדה אותה ללוי במצרים".

אבל הלשון „יוכבד בת לוי" (מצ"ע) אפשר לפרש ממשפחת לוי (ראה רמב"ן ויגש מו, טו), משא"כ „ויקח את בת לוי" דפרשתנו, שעכצ"ל שהכוונה ל„בת לוי" ממש דאל"כ הול"ל „מבית לוי", כהתחלת הכתוב „וילך איש מבית לוי" (וראה גם מהרז"ו לשמו"ר פרשתנו כאן — פ"א, יט).

14) אבל מזה ש„בפרטן אתה מוצא שב־עים חסר אחד" אין יודעים שהורתה הי' שלא במצרים, כ"א יודעים רק שישנו עוד אחד שלא נמנה בפירוש בין השבעים נפש (וראה ב"ר פצ"ט, ט כמה דיעות בזה).

---

13) שהרי ע"פ דרך הפשט — „ותהר האשה ותלד בן" הוא לאחרי „ויקח את בת לוי" (ראה פרש"י פרשתנו ב, ג*. וכ"ה בתיב"ע פסוק ב).

וגם לפי מה שאמרו (סוטה שם. שמו"ר פ"א, יג) „מיעברא בי' תלתא ירחי מעי־

---

*) ברבותינו בעה"ת ובחזקוני, שגם לפי פרש"י, נתעברה ג' חדשים קודם שהחזירה, והמצרים מנו לה ו' חדשים מיום שהחזי־רה (כי גם הם ידעו שהיולדת לז' יולדת למקוטעין). וכוונת רש"י ב„בדקו אחרי' לסוף ט' " — היינו משנתעברה באמת.

(ולפי פירושם צ"ל שמקורו של רש"י שילדתו לו' חדשים ויום א' הוא — כי באם נולד לט' חדשים (היינו ו' חדשים משהחזירה) לא היתה יכולה להצפינו כלל, דמכיון שגם המצריים ידעו שאפשר להוליד לו' חדשים — ודאי באו לבדוק אז).

אבל לפי פירושם, שטעות המצריים היתה בזה שלא ידעו שנתעברה קודם, הרי קשה ביותר שעיקר הטעם לזה שיכלה להצפינו

רק ג' חדשים — לא כתבו רש"י כלל, אפילו לא ברמז! ולכן לפענ"ד צ"ל, שלפי פרש"י טעותם של המצרים היתה רק בזה שחשבו שנולד לט' חדשים, וא"כ נתעברה לאחרי שהחזירה. וראה גם בפירוש טור הא־רוך והרא"ם כאן.

ובמילא אויך „שנולדו בה סימני נע־רות“ [15]) שטייט ביי דעם מנין פון די באי הארץ — פֿאַרשטייט מען דערפון, אַז די ביידע ענינים („הו־רתה שלא במצרים“ און „נולדו בה סימני נערות“) האָבן אַ שייכות פּני־מית צום ענין הכניסה לארץ.

ג. וועט מען עס פֿאַרשטיין בהק־דים וואָס דער מדרש [16] זאָגט אויפן פסוק „ואלה שמות בני ישראל הב־אים מצרימה“ (הבאים לשון הווה [17]): עס איז דאָך „ימים רבים היו להם שבאו למצרים“ — נאָר „כל זמן שיוסף הי׳ קיים, לא הי׳ להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים כאילו אותו היום נכנסו למצרים“.

און דאס איז דאָך אויך דער ביאור פון דעם אַלטן רבי׳ן אין תורה אור [18], אַז דאָס וואָס אין פּרשת שמות ווערט איבערגע׳חזר׳ט נאָכאַמאָל דער ענין פון בואם מצרימה — הגם דאָס ווערט שוין פריער דערציילט אין פּרשת ויגש [19] — איז עס ווייל דער „הבאים מצרימה“ פון סדרה שמות איז אַ פּיל גרעסערע ירידה ווי דער „הבאים מצרימה“ וואָס שטייט אין פּרשת ויגש, ביז אַז זי רעכנט זיך פֿאַר אַ באַזונדער ירידה (ביאה) אין מצרים.

און דער אַלטער רבי איז מבאר, אַז כשם ווי אין גלות מצרים זיינען געווען צווייי ירידות — די ירידה וואָס שטייט אין פּ׳ ויגש און די וואָס שטייט אין פּ׳ שמות [וואָס ביידע זיינען מרומז אין דעם כפל הלשון בפסוק — „ירוד ירדנו“ [20]] — „ירי־דה אחר ירידה“, אַזוי זיינען אויך אין דער יציאה וגאולה ממצרים פֿאַ־רַאן צווייי עליות [וכמרומז בפסוק „ואנכי אעלך גם עלה“ [21]; ובפסוק „עלה נעלה“ [22] — אַ כפל פון עליות] — „עילוי אחר עילוי“: איין עילוי איז געווען אַרויסגייענדיק פון מצרים — „אעלה אתכם מעני מצרים גו׳ אל ארץ זבת חלב ודבש“ [23], און דער צווייטער עילוי ווועט זיין אין דער גאולה העתידה.

ד. אָט דער צווייטער „הבאים מצ־רימה“ וואָס ווערט דערציילט אין אונזער סדרה, האָט זיך אָנגעפֿאַנגען (ווי דער מדרש זאָגט) גלייך ווען „מת יוסף“ [24], פֿאַר דער פּטירה פון „כל אחיו וכל הדור ההוא“.

און הגם אַז „כל זמן שהי׳ אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל“ [25] — איז דער דיוק אין דעם אַז „לא שעבדו“, אָבער דער „משוי של מצרים“ איז

15) ועפ״ז יומתק מה שבהקושיא „אפ־שר בת מאה ושלשים שנה“ (שבסוטה שם. ב״ב שם. שמו״ר פ״א, יט), מעתיק גם „שנאמר אשר ילדה כו׳“ — אף שהוכחתו לזה שם בעיקר היא (לא מדיוק הכתוב כ״א) „דאמר רחב״ח“ — כי פסוק זה נוגע ל„שנולדו בה סימני נערות“, כבפנים.

16) שמו״ר שם, ד. תנחומא פרשתנו ג.

17) ראה פרש״י ויגש מו, ח. שם, כו.

18) ריש פרשתנו.

19) מו, ח ואילך.

20) ויקח מג, כ.

21) ויגש מו, ד.

22) שלח יג, ל.

23) פרשתנו ג, יז.

24) שלכן מסמיך הכתוב „ואלה שמות בנ״י הבאים מצרימה“ ל„ויומת יוסף גו׳“ שלפנ״ז (בסיום ב׳ ויחי). וראה שוה״ג להערה 27.

25) שמו״ר שם, ח.

אויף זיי געגעבן געווארן באלד ווי „מת יוסף" [26].

ה. דערפון וואס דעם „משוי של מצרים", גלייך נאך דעם ווי „מת יוסף", רופט אן תורה „הבאים מצרימה" און דאס ווערט געערכנט אלס א צווייטע ירידה — ניט ווי דער שעבוד מצרים, לאחרי ווי „וימת גו' וכל הדור ההוא", וואס ווערט דערציילט בלויז ווי א מאורע און א פרט וואס איז אין דער צווייטער ירידה גופא — איז פארשטאנדיק,

(א) אז די ירידה בעת מיתת יוסף, איז באין ערוך צו דער ערשטער ירידה וואס איז געווען פריער, וואס דערפאר קען זי ניט געערכנט ווערן ווי א פרט אין דער פריערדיקער ירידה, נאר זי איז א ירידה בפני עצמה [27].

(ב) אז דער גודל הריחוק צווישן די צוויי דאזיקע ירידות, איז בדוגמת דעם ריחוק הערך צווישן דער עלי' בעת יצי"מ לגבי דער עלי' וואס וועט זיין אין דער גאולה העתידה [28]

26) ראה גם פירוש מהרז"ו לשמו"ר שם, ד.
ומ"ש וימת יוסף (גם בנוגע להשעבוד — ראה לקמן הערה 57).

27) ולהעיר גם מזה ששתי הירידות (שבפ' ויגש ובפרשתנו) הם בשני ספרים* (משא"כ „וימת יוסף גו'" ; „ויקם מלך חדש גו'" ; וכל סיפורי השעבוד וכו', הם בספר אחד — ואלה שמות גו' הבאים מצרימה).

28) ראה ירמי' כג, ז־ח (הובא בהגהות הצ"צ לתו"א (הנ"ל סעיף ג') באוה"ת שמות ע' ז) : ולא יאמר גו' אשר העלה את בנ"י מארץ מצרים כי אם גו' אשר העלה גו' מארץ צפונה גו'. וראה אוה"ת שם כמה מאמרי רז"ל עד"ז.

29) ראה תו"א עא, ג ואילך. ובכ"מ.

30) ראה תו"א שם. פרשתנו ג, ב. ועוד.
אבל מזה עצמו שהמיצרים והגבלות ש־מצד שם אלקים נרמזים בהשם „מצרים", מוכח שעיקר ותוקף המיצרים וכו' הוא **במצרים (ראה לקמן הערה 40. וראה גם לקוטי שיחות ח"ה ע' 176 ואילך, שגלות מצרים הוא גלות היותר קשה)**, ולכן הוא השרש ל[המצרים ד]כל הגליות (ראה שם ע' 183 הערה 17).

31) מקץ מא, טז.

32) כן הובא בתו"א שם (עא, ד). והוא הפסוק שבמקץ שם, כח. ומה שאינו מביא הפסוק (שם, כה) „את אשר האלקים עושה הגיד לפרעה" שלפנ"ז — וכן טעם השינוי בכתוב — י"ל שהוא להדגיש שתוכן הח־לום יהי' באופן של „הראה", גילוי. ושבחי' אלקים הוא שם באופן דמביא לראי' (גילוי), ולכן בא לשון זה דוקא לאחר שמפרט הפתרון.

33) פרדס שער יב פ"ב. ובשל"ה שער האותיות (פט, א) — שכ"ה בזהר.

34) לפי שמסתיר האור שלמעלה (שער היחוד והאמונה רפ"ו).

(וכנ"ל בשם דעם אלטן רבי'ן, אז די צוויי עליות זיינען כנגד די צוויי ירי־דות).

ו. איז דער ביאור אין דעם :
דער ענין פון „מצרים" (פון לשון מיצרים און גבולים [29]) איז, אז זי גיט ניט קיין ארט פאר גילוי אלקות וואס איז למעלה מהטבע [30]. וואס דער־פאר האט יוסף געזאגט צו פרעה מלך מצרים „אלקים יענה את שלום פר־עה" [31], „אשר האלקים עושה הראה את פרעה" [32] — ווייל דאס וואס עס קען זיך אפלייגן ביי פרעה מלך מצ־רים איז בלויז די בחינה פון שם אלקים בגימטריא [33] הטבע [34]. און

*) ואף שמשוי של מצרים (ירידה השני') הותחל משמת יוסף, וענין זה כתוב בסיום ספר בראשית — הרי המסופר שם הוא רק בנוגע למיתת יוסף שזה הי' הסיבה להירידה, אבל לא הירידה („הבאים מצרימה") גופא.

בשעת משה רבינו איז געקומען צו פּרעה'ן און אים געזאגט „כה אמר הוי' גו' שלח את עמי גו'" — האט פּרעה געענטפערט „מי הוי' אשר אשמע בקולו גו' לא ידעתי את הוי'"[35] — פון דעם ענין פון הוי' שלמעלה[36] מהטבע וויים ניט פּרעה און ער וויל אויך ניט מודה זיין אין דעם[37].

און אין דעם איז באַשטאַנען די ערשטע ירידה אין מצרים וואָס וועלט דערציילט אין פּ' ויגש[38]: פריער זיינען די אידן געווען אין ארץ־ישראל, וואו מען זעט בגילוי ווי דער אויבערשטער איז משגיח על כל פּרט ופּרט — „ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"[39], איז בשעת מען קומט אין אַ לאַנד וואו „לא ידעתי את הוי'", איז עס אַ ירידה גדולה ביותר.

ז. איינער פון די ענינים אין וואָס עס דריקט זיך אויס דער חילוק הנ"ל צווישן ארץ־ישראל מיט ארץ מצרים איז, אַז אין מצרים גייט ניט קיין רעגן און די צמיחת התבואה וכו' קומט דאַרט פון טייך נילוס; משא"כ ארץ־ישראל[40] איז „למטר השמים תשתה מים"[41].

פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער איינגעשטעלט אַזוי, „שלא תהא הארץ שותה אלא מלמעלן"? איז איינער פון די טעמים אויף דעם בכדי „שיהיו הכל תולין עיניהם כלפי מעלה"[42]: בעת אַ מענטש וויים אַז ער מוז אַנקומען צו „מטר השמים", איז אַפילו ווען ער האָט אַ ריבוי השפעה, „תאכל ושבעת גו' וכל אשר לך ירבה", ווערט עס אים פונדעסטוועגן אפּאַלטן[43] (אין אַ געוויסער מאָס) פון „ורם לבבך ושכחת את הוי' אלקיך"[44], וויל ער וויים, אַז וויפל ער זאָל ניט טאָן כל הענינים התלויים בו — חרישה זריעה וכו', מוז ער אַלץ אַנקומען צו דעם אויבערשטן[45];

---

35) שמות ה, ב־ג.

36) שהיוה"א פ"ז. לקו"ש ח"ט ע' 55 הערה 32.

37) ראה בכהנ"ל זח"א קצה, א. של"ה חלק תושב"כ פ' וארא (שח, ב ואילך).

38) ראה תו"א ג, ב.

39) עקב יא, יב. ובבחיי שם: עיקר הדרישה וההשגחה שם ומשם מתפשטת ל־שאר הארצות . . שאין א"י נתונה תחת ממשלת הכו"מ . . אבל הקב"ה בעצמו ובכבודו דורש אותה תמיד. וראה בהנסמן בהערה הבאה.

40) ואף שלכאורה כ"ה גם בכל הארצות ששותות מי גשמים — הרי [נוסף על זה שא"י צריכה יותר לגשמים משאר ארצות (תענית י, א. ש"י שם ד"ה תתאי. וראה ש"ך עה"ת — עקב שם), הרי] „א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח" (תענית שם. ובחדא"ג מהרש"א שם: ע"י שליח דהיינו שרי אומות של־מעלה ומזלות שלהם. ולהעיר מאוה"ת עקב ע' תרטו. ואכ"מ).

אלא שמ"מ, גם בשאר ארצות — מכיון ששותות מי גשמים, אין שם העלם כ"כ כבמצרים, שלכן דוקא פרעה אמר „לי יאורי" כדלקמן הערה 46.

41) עקב שם, י"א ופרש"י שם. וראה אוה"ת שם ריש ע' תרה, ש„עיקר פּי' ארץ גו' דורש אותה עיני גו' קאי על ענין הגשמים". וראה גם רמב"ן וספורנו שם. ועוד.

42) ב"ר פי"ג, ט. וראה גם ירוש' תענית פ"ג ה"ג.

43) ויתירה מזו: בכיון שירידת המטר הוא ע"י „שברו בריות את ערפן" (ב"ר שם, יד. וראה גם ירוש' שם פ"ב ה"א), ה"ז מביא להרגש של היפוך ד„ורם לבבך".

44) עקב ח, יב־יד.

45) ראה בחיי עקב יא, יז: לכך לא נתן לך ארץ משקה כארץ מצרים, כדי שלא תהי' ההשקאה בידך ויהיו תמיד עיניך

בשעת ער געפינט זיך אין מצרים אַבער, וואו דער אויבערשטער האָט איינגעשטעלט אַז די הנהגה זאָל זיין בטבע, אַז בתקופה מסויימת איז ניט לוס עולה און איז משקה די פעל־ דער — וויבאַלד אַז בעיני בשר זעט ער ניט אַז ער דאַרף אָנקומען צום אויבערשטן, קען ער זיך איינרעדן[46] אַז „כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" און פאַרגעסן ח"ו אַז „הוא[47] הנותן לך כח לעשות חיל"[48].

ח. דערמיט וועט מען אויך פאַר־ שטיין דעם טעם פאַרוואָס יעקב, קו־ מענדיק קיין מצרים, האָט ער געגעבן פרעה'ן אַ ברכה „שיעלה נילוס ברג־ לו"[49]. ולכאורה: נילוס איז דאָך גע־ ווען די ע"ז פון מצרים[50], איז ווי קומט עס אַז יעקב זאָל בענטשן פר־ עה'ן מיט אַן ענין וואָס האָט צו טאָן מיטן נילוס, וואָס איז זיין ע"ז (וב־ פרט, אַז דאָס האָט פאַרגרעסערט[51] פרעה'ס גאווה ביז צום זאָגן „לי יאו־ רי")?

איז דער ביאור אין דעם, אַז אד־ רבה, היא הנותנת: מצרים האָט דאָך געדינט צום נילוס דערפאַר וואָס ער איז „עולה ומשקה את הארץ"[52], האָט יעקב דעריבער געבענטשט פרעה'ן „שיעלה נילוס ברגלו", וואָס מיט דער ברכה האָט ער אַפּגעשוואָכט די ע"ז פון נילוס, ווייזנדיק, אַז אויך דער נילוס איז תלוי אין [יעקב'ן וואָס גיט אַ ברכה ב]כחו של הקב"ה.

אַבער אעפ"כ פאַרשטייט מען, אַז אַפילו נאָכדעם ווי מ'האָט געזען אַז אויך דער נילוס איז משועבד צום אויבערשטן, קומט עס ניט צו דער הנהגה פון „למטר השמים תשתה מים", ווייל [אויסער דעם וואָס אויך לאחרי ברכת יעקב איז עס דאָך ניט קיין „מטר השמים", איז] דער ענין פון „יעלה נילוס ברגלו" וואָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך יעקב'ס ברכה איז בלויז אַן ענין וואָס פאַרגרינגערט און פאַרקלענערט אַ טרחא, דאָס איז אָבער ניט מוכרח פאַר דעם קיום פון מצרים — ניט ווי דער „למטר השמים תשתה מים" אין ארץ־ישראל, וואָס עס איז מוכרח פאַר איר קיום.

און וויבאַלד אַז אויך לאחרי ברכתו של יעקב איז דער הרגש פון מצ־ רים געווען אַז זייער עצם קיום איז (ח"ו) ניט פון אויבערשטן, איז דאָס קומען אַהין אַ ירידה גדולה ביותר.

ט. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין ווי לאחרי מיתת יוסף האָט זיך אָנגע־ הויבן אַ נייע ירידה — אַ צווייטן מאָל „הבאים מצרימה", און אָזאַ וואָס איז באין ערוך צו דער ירידה וואָס איז געווען ביז דאָן:

עס שטייט אין חסידות[53], אַז מד־

נשואות אליו למפתח גשמים שבידו. וראה גם אלשיך שם, יו"ד.

46) ראה יחזקאל כט, ג: לי יאורי. וברש"י שם: איני צריך לעליונים כו'.

47) עקב ח, יז־יח.

48) ועפ"ז מתורץ בפשטות קושיית ה־ רמב"ן (עקב יא, י) „אעפ"י שהכל ברשותו ונקל בעיני השי"ת להאביד (גם) יושבי מצרים ולהוביש נהרותם ויאוריהם" — כי באם היו נמצאים במצרים, לא היו מרגישים כ"כ ש„נקל בעיני השי"ת כו'", מכיון שבמצרים הוא העלם והסתר.

49) תנחומא נשא כו. רש"י ויגש מז, י.

50) תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט, ט. רש"י וארא ז, יז.

51) ראה המשך באתי לגני תש"י ספ"ז.

52) רש"י ויגש שם.

53) ראה ביאוה"ז ל, סע"א ואילך. אוה"ת ויחי שפו, א־ב. וראה לקו"ש ח"ה ע' 249.

ריגת יעקב (מצד עצמו) איז אין אצי־
לות, און בכדי אַז די עניני יעקב
זאָלן אַנקומען אויך אין נידעריקערע
עולמות — אין בי"ע, ביז אין „עוה"ז
הגשמי והחומרי ממש" „שאין תח־
תון למטה ממנו" ו„מלא קליפות
וסט"א"[54], איז אַט־די המשכה קומט
דורך יוסף'ן.

און דאָס איז דער טעם הפנימי
אויף דעם וואָס יעקב'ס ברכה צו
פרעה'ן — „שיעלה נילוס ברגלו" איז
געקומען דורך „ויבא יוסף את יעקב
אביו ויעמידהו לפני פרעה"[55],

ווייל יעקב (מצד עצמו) און אַלע
זיינע ענינים — זיינען אין אצילות,
און בכדי אַז עניני יעקב זאָלן זיך
„אַנהערן" אויך למטה, ביז אַז אַפילו
אין נילוס — ע"ז של מצרים —
זאָל זיין נרגש אַז פּעולתו (בשלימות)
איז תלוי' בברכתו של יעקב — דאָס
קומט דוקא דורך יוסף'ן, וואָס ער האָט
אַראָפּגעבראַכט (און ממשיך געווען)
די ענינים פון יעקב'ן „לפני פרעה".

פון דעם איז מובן, אַז דער גילוי
אור וואָס יעקב האָט ממשיך געווען
אין מצרים — אַז אויך דאָרט זאָל זיך
אַנהערן די שליטה וממשלה פון
אויבערשטן, ציט זיך כל זמן חיי
יעקב און (אויך) חיי יוסף. אָבער
נאָכדעם וואָס וימת יוסף, איז דער
גילוי נפסק געווארן, ובמילא איז מצ־
רים געבליבן ווי זי איז מצד עצמה.

און דערפאַר זאָגט דער מדרש „מת
יוסף . . כאילו אותו היום נכנסו
למצרים": ביז דאָן, ווען אין מצרים
האָט נאָך מאיר געווען בגילוי דער
אור וואָס איז נמשך געווארן דורך
(יעקב ו)יוסף (הגם אַז אויך דעמאָלט
איז מצרים געווען פיל נידעריקער
ווי ארץ־ישראל, כנ"ל סעיף ח'), איז
עס נאָך ניט געווען דער אמיתית
הענין פון „מצרים"; דוקא ווען „מת
יוסף" און דער גילוי הנ"ל איז נפסק
געווארן, דאָן איז „כאילו אותו היום
נכנסו למצרים".

י. כאָטש אַז אויך לאחרי מיתת
יוסף האָט מען נאָך געדענקט, אַז
די ברכה וועלכע איז אַריינגעקומען
אין מצרים איז געווען פון (יעקב און
דורך) יוסף[56]

[און די מציאות פון אַ „מלך חדש
. . אשר לא ידע את יוסף" — האָט גע־
קענט זיין ערשט נאָכדעם וואָס „וימת
יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"[57]

54) תניא פל"ו.
55) ויגש מז, ז.

56) שלכן, כשמת יוסף ונפסקה ההש־
פעה — השליכו את יוסף ליאור „כדי שית־
ברכו מימיו" (סוטה יג, א).

ובחדא"ג מהר"ל בסוטה שם: „כי ידעו
כי יוסף הוא המשביר . . שכך הי' ברכת
יוסף שיתפרנסו בשבילו הכל כדכתיב משם
רועה אבן ישראל" — והרי ברכה זו (הכח
„שיתפרנסו בשבילו הכל") באה לו מיעקב.

57) ועפ"ז יובן מ"ש כאן „וימת יוסף"
— אף שכבר נאמר זה בס"פ ויחי —
כי מה שנתחדש ב„וימת כל הדור ההוא"
הוא, זה שנשכח (וימת) ענינו של יוסף.
— להעיר מירוש' סוטה פ"א ה"ח:
כתוב אחד אומר כו' שהיו הפלשתים יראים
ממנו . . לאחר מותו כדרך שהיו יראים
ממנו . . בחייו. וכיון שבכתוב (ממנו
הוא הלימוד הנ"ל) נאמר (לנוסחת הירוש'
— תוי"ה מעבירם שבת נה, ב) וישפוט
את ישראל ארבעים שנה, מובן שזהו (שהי'
שופט ובאופן דכ' שנה שלאחרי מותו נכ־
ללים ביחד עם כ' שנה שבחייו — דמורה על
איזו השתוות ביניהם — זהו) העיקר (אלא
שהי' אפשרי ע"י שהיו הפלשתים יראים כו'),
היינו שהי' כמו בחייו. ועד"ז י"ל שזוהי
הכוונה ב„וימת יוסף" דבפרשתנו — שנפסק
גם ענין זה (והרי גם כאן תיבת „וימת"
כוללת „כל הדור ההוא" עם „יוסף").

— דאָס איז אָבער געווען בלויז אַן ענין פון ידיעה און השגה, וואָס דאָס איז כלל ניט בדומה צו דעם ווי עס איז געווען פאַר מיתת יוסף, וועו דער אור איז געווען בגילוי.

און היות אַז ידיעה והשגה איז בלויז אַן ענין חיצוני[58], אָבער דער עיקר (ופנימיות) הענין פון המשכת יעקב ויוסף איז שוין דאָן סיי ווי ניט געווען, קומט דאָך אויס, אַז מיטן „וימת" פון „כל אחיו וכל הדור ההוא" — וואָס דאָס האָט געבראַכט צו „ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף" (בידיעה אויך ניט), האָט זיך אָבער קיין ענין עיקרי אין דער ירידה ניט אויפגעטאָן

— און דעריבער ווערט דער ענין גערעכנט בלויז ווי אַ מאורע און אַ פרט אין דעם צווייטן „הבאים מצרימה" גופא, כנ"ל סעיף ה'.

יא. ע"פ כל הנ"ל ווערט מען אויך פאַרשטיין די שייכות פון „גולדו בה סימני נערות" מיט „הורתה שלא במצרים":

ס'איז אַ כלל אַז „אין חבוש מתיר עצמו"[59]. און דעריבער האָט משה רבינו מושיען של ישראל געדאַרפט זיין דוקא פון שבט לוי[60], וואָס זיי האָבן ניט געהאַט אויף זיך „מלאכת שעבוד מצרים"[61] — ווייל דערפאַר וואָס ער איז ניט געווען משועבד, האָט ער געהאַט בכח אַרויסצונעמען די אידן פון מצרים.

היות אָבער אַז משה האָט געדאַרפט אַרויסנעמען די אידן ניט בלויז פון שעבוד מצרים, נאָר אויך פון זייער ירידה במצרים, און אויך פון דער ערשטער ירידה שבפ' ויגש — איז דאָך פאַרשטאַנדיק אַז משה האָט געדאַרפט שטיין אין אַזאַ מצב וואָס איז ניט אונטערגעווארפן (ניט בלויז צו שעבוד מצרים, נאָר אויך ניט) צו „הבאים מצרימה", און אפילו ניט צום ערשטן „הבאים מצרימה".

און דערפאַר האָט דער אויבערשטער געמאַכט אַז הורתה של יוכבד אמו של משה זאָל זיין „שלא במצרים"[62], וואָס מצד דעם ווערט זי ניט געציילט (בפירוש) צווישן „הבאים מצרימה"[63], בכדי אַז איר זון משה זאָל קענען זיין „מושיען של ישראל".

---

58) ראה לקמן ע' 121-2 ובהנסמן שם, בענין ההפרש בין ראי' ושמיעה.

59) ברכות ה, ב. וש"נ.

60) ראה גם ספר גבורות ה' (להמהר"ל) פט"ז. ושם, שמטעם זה נאמר בלידת משה „וילך איש (סתם) מבית לוי ויקח את בת (סתם) לוי" (ולא כלשון המורגל בכגון דא).

61) תנחומא וארא ו. שמו"ר פ"ה, טז. רש"י שמות ה, ד.

62) ועפ"ז יומתק חילוק ב' הלשונות: 1) (סוטה יב, א. ב"ב קכג, ב) לידתה במצרים ואין הורתה במצרים (משמיענו ההכרח שצ"ל לידה (אבל לא הריון) במצרים (ראה הערה הבאה)). 2) (ב"ב קכ, א) לידתה במצרים והורתה שלא במצרים (משמיענו ההכרח דה' ריון שלא במצרים. — גם בל' זה ההתחלה לידתה במצרים משום דקאי אקרא „ילדה במצרים").

63) ומה שמ"מ גם יוכבד היא מכלל „הנפש גו' הבאה מצרימה" — כי בכדי שיהי' ביכלתו של משה לגאול את ישראל, צ"ל קודם ההתלבשות בענין הגלות (וראה עד"ז בד"ה ולאחותו הבתולה תרכ"ז, בבי' אור הכתוב „מי זה בא מאדום גו'").

אלא שהתלבשות זו שבגלות, היא רק בחיצוניות ובגילוי — „לידתה (היא) במצרים", משא"כ בפנימיות ובהעלם — „הורתה" — אינה בגלות ומיצרים כלל.

און דער זעלבער ענין האָט זיך אויסגעדריקט אויך אין דעם וואָס אידער יוכבד האָט געדאַרפט גע־בוירן משה'ן, „גולדו בה סימני נע־רות" [64] — אַן ענין שלמעלה מהטבע [65] — וואָרום היות אַז דער עיקר ענין פון גלות מצרים איז דער העלם והסתר פון לבושי הטבע, איז בשעת מען דאַרף געבוירן דעם „מושיען של ישראל", דאַרף זיין דער ביטול פון לבושי הטבע [66].

64) ראה לקו"ש ח"ה ע' 97 ואילך, בנוגע לשרה, שע"י שמקודם הי' אצלה „בלותי" ואח"כ חזרה ליופי — דוקא ע"י נתגלה אמיתית ענין הבל"ג, שהבלתי שינוי חודר גם בגוף המשתנה. ע"י"ש.

וע"ז י"ל גם בנוגע ליוכבד, שגם זה שמתחלה הי' בה שינוי כו' ואח"כ חזרה לנערותה כו' בשביל לידת משה מו־שיען של ישראל, היינו בכדי שהגאולה שעל ידו, תהי' לא רק באופן שאח"כ יהי' כמו לפני גלות מצרים, אלא באופן ד„ונצל־תם את מצרים" — בירור הניצוצות שבמצ־רים גופא, שע"ז מתגלה שגם הגלות עצמו הוא (בפנימיות) עלי' כו'. וראה הערה הבאה.

65) להעיר גם מאוה"ת עה"פ וילך איש מבית לוי (ס"ע נו), ש„לוי" ל' חיבור, הו"ע מה שהיש מתחבר ובטל לאין, ו„הת־הות מיש לאין הוא דבר חדש ושינוי הטבע".

וע"פ המבואר באוה"ת שם שירידת האין להות את היש הוא צורך עלי', שגם היש יהי' בטל כו' — יש לקשר זה עם הענין דחזרה לנערותה, כבהערה הקודמת.

66) ובדוגמת המבואר באוה"ת פרשתנו (ס"ע נט ואילך) הטעם לזה שילדתו שלא בצער (סוטה יב, א) שהוא לפי שחבלי לידה הוא בחי' הגליות ומשה שהי' הגואל, אין שייך חבלים בלידתו*.

*) ועפ"ז יומתק זה שהענין ד„הורתה שלא בצער" מסופר גבי יוכבד דוקא, וביו־כבד גופא — גבי לידת משה — אף שכל „נשים צדקניות לא היו בפתקה של חוה" (סוטה שם) — כי זה נוגע במיוחד לענינו של משה מושיען של ישראל.

און דאָס איז דער ביאור דערפון וואָס דעם ענין פון „נולדו בה סימני נערות" לערנט מען אַפ פון „הורתה שלא במצרים" און דעם ענין פון „הורתה שלא במצרים" לערנט מען אַפ פון „ויקח את בת לוי": בכדי עס זאָל קענען זיין דער גילוי פון למעלה מהטבע לגמרי ביז צו „נול־דו בה סימני נערות", האָט געמוזט פריער זיין „הורתה שלא במצרים"; און דאָס וואָס „הורתה (איז געווען) שלא במצרים", איז עס צוליב „ויקח את בת לוי", וואָס איז פאַרבונדן מיט לידת מושיען של ישראל, כנ"ל.

און דאָס איז אויך די שייכות צווישן די צוויי ענינים — „הורתה שלא במצרים" און „נולדו בה סימני נע־רות" — מיט ביאת הארץ (וואָס דערפאַר לערנט מען אַפ די צוויי ענינים פונעם פסוק „אשר ילדה או־תה ללוי במצרים" וואָס שטייט בי־דעם מנין פון די באי הארץ):

וויל דער גמר פון יציאת מצרים איז געווען ערשט ביי דער כניסה לארץ ישראל [67], אין דעם „ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה גו'" — דער סאַמע היפך פון מצרים, און דאָס איז דאָך דער ענין פון „הורתה שלא במצרים" און „נולדו בה סימני נע־רות" — דער גילוי שלמעלה מהטבע, כנ"ל.

(משיחת ש"פ שמות תשכ"ב)

67) שלכן, כל המ"ב מסעות עד לח־ניית‌ם של ישראל בירדן ירתו, נק' „אשר יצאו מארץ מצרים" (לקו"ת מסעי פט, ב. ע"י"ש).

ואולי י"ל, שע"י ההריון דמשה שלא בצער, נמשך זה להריון של כל נשים צדקניות. שלכן נלמד ענין זה מהריון דמשה (ראה לעיל ס"ב בתחלתו).